

Valsts drošības komitejas zinātniskās izpētes komisija

WWW.LU.LV/VDKKOMISIJA

ZIŅAS

Sākums > Ziņas >

Aldis Daugavvanags: Čekas loma kontrabandas izmeklēšanā (1945-1985). Atsevišķu piemēru analīze.

LPSR VDK zinātniskās izpētes komisija
25.11.2017

Publicējam LPSR VDK zinātniskās izpētes komisijas pētnieka Mg. iur., Mg. psych. Alda Daugavvanaga pētījuma apskata "Valsts drošības komitejas loma kontrabandas lietu izmeklēšanā (1945-1985): atsevišķu piemēru analīze" fragmentus. Pētījuma pārskatā sniegts Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas (LPSR) Valsts drošības komitejas (VDK) izmeklēto kontrabandas kriminālietu vispārīgs raksturojums, lai uzskatāmi parādītu atšķirības šķietami līdzīgu noziegumu kvalifikācijā, ko nosaka tiesību sistēma. Pētījuma pārskats būs pieejams Valsts drošības komitejas zinātniskās izpētes komisijas rakstu 4. sējumā.

Pētījuma apskats *.pdf datnes veidā pieejams šeit. Plašāka informācija - Mg. iur., M. psych. Aldis Daugavvanags, +37129501123

Pētījuma pārskatā sniegts Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas (LPSR) Valsts drošības komitejas (VDK) izmeklēto kontrabandas kriminālietu vispārīgs raksturojums, lai uzskatāmi parādītu atšķirības šķietami līdzīgu noziegumu kvalifikācijā, ko nosaka tiesību sistēma. Pētījumā analizētas kontrabandas kriminālietas, kā arī uzraudzības lietas laikā no 1945. līdz 1985. gadam. Minētās lietas satur informāciju par attiecīgās lietas ierosināšanas pamatu un iemesliem, veiktajām kriminālprocesuālajām darbībām (pratināšanām, kratīšanām, konfrontācijām, ekspertīzēm u.tml.), tā laika VDK, prokuratūras un tiesu darbiniekiem un viņu sagatavotajiem vai apstiprinātajiem dokumentiem. No kontrabandas kriminālietu materiāliem var precīzi konstatēt LPSR VDK personālsastāvu, kuri piedalījušies operatīvajās darbībās un lietu izmeklēšanā un kura noskaidrošana būtu atzīstama par vienu no LPSR VDK zinātniskās izpētes uzdevumiem. Kriminālietu atlasē izmantota informācija, kas ir ietverta datubāzē, kuras pamatā ir grāmata *No NKVD līdz KGB. Politiskās prāvas Latvijā 1940–1986* (Rīga: Latvijas vēstures institūts, 1999) un kas pielāgota LPSR VDK zinātniskās izpētes komisijas vajadzībām. Ievērojot ierobežoto pētniecībai atvēlēto laiku, apskatā aplūkotas dažas kontrabandas kriminālietas, jo visu kriminālietu analīze ir ļoti apjomīgs darbs un faktiski katra kriminālieta prasā iedzījināšanos. Izvēlētas kriminālietas, kas, pēc autora domām, visuzskatāmāk raksturo to, cik Padomju Sociālistisko Republiku Savienības (PSRS) tiesību sistēma un ekonomikas organizācija ir ietekmējusi kontrabandu un kā iespējami veidojusies kontrabandā apsūdzēto personu tiesiskā izpratne, ko raksturo arī tādi aspekti kā vecums, kontrabandas prece un tās iegūšanas veids.

Represijas un kontrole pār visām sabiedrības dzīves jomām bija galvenais PSRS instruments, lai nodrošinātu okupācijas varas pastāvēšanu Latvijas teritorijā. Sabiedrības ekonomiskā bāze, pēc padomju ideologu ieskata, noteica arī tiesības. Padomju tiesību sistēmā – tiesības uzskatīja par valdošās šķiras politikas īstenošanas ieroci, un krimināltiesību uzdevums līdz ar to bija aizsargāt padomju iekārtu, tās ekonomiku pret noziedzīgiem apdraudējumiem. PSRS ekonomiskie noziegumi ir jāskata caur attiecīgo ideoloģisko prizmu. No skata līdzīga rīcība ideoloģiski atšķirīgās tiesību sistēmās var būt atšķirīgi vērtēta, tas vienlīdz attiecas arī uz ekonomiskiem noziegumiem. Vislabāk to ilustrē tas, ka tādi padomju ekonomiskie noziegumi kā kontrabanda un spekulācija ar valūtu bija uzskatīti par valsts noziegumiem, tāpat šo noziedzīgo nodarījumu apdraudējuma objekts bija valstisizkuma pamats. Salīdzinājumam Latvijas Republikas Krimināllikums kontrabandu uzskata par noziedzīgu nodarījumu, kas vērstas pret tautsaimniecību. Protams, plašākas tiesiskas diskusijas vērts ir jautājums, vai PSRS okupētās Latvijas teritorijā vispār bija tiesīga noteikt par kontrabandu darījumus, kas nebūtu bijusi kontrabanda neatkarīgajā Latvijas Republikā, proti, vai ar kontrabandas jēdzienu bieži neaptvēra parastu saimniecisko darbību, kā tas bija gadījumā ar spekulāciju, kas faktiski bija sods ne vien par komercdarbību, bet nereti arī par vienkāršu civiltiesisku darījumu vai saimniecisko darbību bez regulāras komercdarbības nolūka.

Ievērojot to, ka kontrabanda un spekulācija ar valūtu bija valsts noziegumi, šo noziegumu izmeklēšana bija nodota VDK. Institucionāli atbildība par dažādiem kriminālietas virzības posmiem bija sadalīta sekojoši. LPSR VDK 2. daļas (pretizlūkošanas daļas) 8. nodaļa specializējās kontrabandas un darbību ar valūtu un kontrabandu lietu operatīvā izstrādē. LPSR VDK 2. daļa funkcionāli bija padota PSRS VDK Otrajai galvenajai pārvaldei, tāpat arī operatīvā izstrādē notika saziņā vai saskaņā ar to. Tālāk minētās lietas izmeklēja LPSR VDK 11. daļa (Izmeklēšanas daļa), kas ierosināja un izmeklēja lietas, kā arī sagatavotāja lietas iztiesāšanai. Uzraudzību pār LPSR VDK izmeklēšanas daļu veica īpaši norīkots LPSR prokuratūras prokurors. Kriminālietas par valsts noziegumiem LPSR Augstākā Tiesa skatīja pirmajā instancē, tiesas taisītie spriedumi bija galīgi un nebija pārsūdzami. Pilngadīgās personas brīvības atņemšanas gadījumā sodu izcietā labošanas darbu nometinājuma kolonijās, labošanas darbu kolonijās vai cietumā, vīriešiem noteiktā brīvības atņemšana labošanas darbu kolonijās variēja atkarībā no noteiktā režīma – vispārējā, pastiprinātā, stingra un sevišķa.[1]

1. Kriminālieta Nr. 29353

VDK fiksētie faktiskie apstākļi

1950. gada 30. martā aresta orderi par Borisu Ebenšteinu, Josifa dēla,[2] arestu sakarā ar kontrabandu un spekulāciju izdeva LPSR Valsts drošības ministrijas (VDM) 2. daļas majors V. Tokars, saskaņoja VDM 2. daļas vadītāja vietnieks kapteinis U. Klubkovs un VDM 2. daļas vadītāja vietnieks kapteinis Ivans Vasiljevs, Onufrija dēls (dzimis 1911. gadā)[3],[4] pamatojoties uz saņemto informāciju par to, ka Ebenšteins no 1950. gada janvāra līdz martam kontrabandas ceļā no Ļvovas, Ukrainas PSR ievēdīs Rīgā Šveices Konfederācijā ražotus 75 sieviešu zelta pulksteņus *Horn*, ko savukārt pārdevīs vai mainīs pret ārzemju valūtu un zelta monētām. Pulksteņu pārdošanas rezultātā iegūto PSRS rubļu viņš izmantojis, lai uzpirktu ārzemju valūtu no privātpersonām. Pulksteņu ievēšanā, to pārdošanā, mainīšanā, kā arī valūtas uzpirkšanā Ebenšteins iesaistījies Rīgas pilsētas iedzīvotājus Vladimiru Štraiheru, Isaja dēlu,[5] un Benjaminu Nahimovsku, Zālamana dēlu[6]. Jāpiezīmē, ka, lai

Mg. iur., Mg. psych. Aldis Daugavvanags 2016. gada 12. augustā starptautiskajā zinātniskajā konferencē "Lielais Brālis Tevi Vēro: VDK un tās pieseģstruktūras", Doma dārzis, Rīga. Kristīnes Lindbergas foto.

arī pulksteņi bija ražoti Šveicē, diskutabli, vai jau PSRS teritorijā ieviestu padomju civiltiesiskajā aprīvē atļautu priekšmetu iegāde PSRS teritorijā Ukrainā būtu uzskatāma par kontrabandu pat padomju tiesību izpratnē.

1950. gada 30. augustā VDM 2.daļas izmeklētāja majora Vjačeslavs Hapova, Fjodora dēla, sagatavotajā apsūdzības rakstā, kuru apstiprināja LPSR valsts drošības ministra vietnieks Jānis Vēvers, minēts, ka Boriss Ebenšteins tiek apsūdzēts par to, ka nestrādā sabiedrībai derīgu darbu, bet nodarbojas ar nelegālu zelta pulksteņu kontrabandu, pārdojot to par ārvalstu valūtu un zelta monētām, kā arī par zelta uzpirkšanu, līdz ar to veic noziegumus, kas paredzēti KPFSR Kriminālkodeksa 59.⁹ pantā (1926. gada redakcijā). Atbilstoši minētajam apsūdzības rakstam Vladimir Štraihers bija apsūdzēts par to, ka uzturēja noziedzīgus sakarus ar kontrabandistu Borisu Ebenšteinu, uzņēma viņu savā dzīvoklī, piedalījās kontrabandas zelta pulksteņu realizācijā par ārzemju valūtu, uzpirka ārzemju valūtu un zeltu, veicot tādējādi noziegumus, kas paredzēti KPFSR kriminālkodeksa 59.⁹ pantā. Benjamin Nahimovskis savukārt bija apsūdzēts par to, ka nestrādāja sabiedrībai derīgu darbu, bet nodarbojās ar ārzemju valūtas un karakula kažokādu uzpirkšanu, tādējādi veicot noziegumus, kas paredzēti KPFSR kriminālkodeksa 59.⁹ pantā.

LPSR VDM sagatavotajā apsūdzības rakstā ar sarkanu zīmuli apsūdzētajiem Ebenšteinam, Štraieram, Nahimovskim bija ierakstīti ieteicamie piemērojami sodi, proti, Borisam Ebenšteinam 10 gadi labošanas darbu nometnē ar mantas un vērtlietu konfiskāciju, Vladimiram Štraieram 8 gadi labošanas darbu nometnē ar vērtlietu un naudas konfiskāciju, Benjaminam Nahimovskim 8 gadi labošanas darbu nometnē ar mantas un naudas konfiskāciju, kas veikta aresta laikā.[7] Apsūdzības raksts bija nosūtīts uz Maskavu PSRS VDM Sevišķajai apspriedei, kas izskatīja lietu[8] bez apsūdzēto klātbūtnes un piesprieda precīzi tādus sodus, kādi bija minēti LPSR VDM sagatavotajā apsūdzības rakstā. Apsūdzētie piespriedo sodu izcieti PSRS Iekšlietu ministrijas labošanas darbu nometnēs. Ebenšteins un LPSR Iekšlietu ministrijas cietuma Nr. 1 (Rīgas Centrālcietuma) bija nosūtīts uz PSRS Iekšlietu ministrijas labošanas darbu nometni *Kargopollag* (*Каргопольлаг*), kas līdz 1940. gada novembrim atradās Arhangeļskas apgabala Kargopoles pilsētā, bet tad bija pārcelta uz Jercevas staciju. Lietā nav ziņu par viņa atbrīvošanu. Štraiers no cietuma Nr. 1 bija nosūtīts uz PSRS Iekšlietu ministrijas labošanas darbu nometni *Sibirskā* (*Сибирская*) Kemerovas apgabala Marinskas pilsētā. Viņu atbrīvoja 1953. gada 21. aprīlī. Savukārt Nahimovski no cietuma nosūtīja uz PSRS Iekšlietu ministrijas nometni *Unžlag*, vēlāk *Užlag*, kas atradās Gorgovas apgabala Suhobezvodnoje stacijā uz Gorkovas dzelceļa līnijas. Viņu atbrīvoja 1951. gada 14. maijā.

Krimināllietas Nr. 29353 izmeklēšanā iesaistītie VDK darbinieki

Krimināllietas Nr. 29353 izmeklēšanā bija iesaistīti šādi VDK darbinieki: LPSR VDM 2. daļas izmeklētājs majors V. Tokars, LPSR VDM 2. daļas vecākais izmeklētājs majors Vjačeslavs Hapovs, LPSR VDM 2. daļas vadītāja vietnieks kapteinis U. Klubkovs, LPSR VDM 2. daļas vadītāja vietnieks kapteinis Ivans Vasiljevs; LPSR VDM 2. daļas vadītājs majors Uspenskis, 2. daļas priekšnieks majors Vikentijs Perminovs, Vasilija dēls (dzimis 1914. gadā)[9], LPSR VDM izmeklēšanas daļas vadītājs majors Fotijs Pešehonovs, Vasilija dēls (dzimis 1913. gadā) [10]. Izmeklēšanas lieta nosūtīta PSRS VDM Sevišķās apspriedes ar LPSR valsts drošības ministra vietnieka pulkveža Jāņa Vēvera parakstu.

2. Krimināllietas Nr. 45123

VDK fiksētie faktiskie apstākļi

VDK daļas priekšnieks apakšpulkvedis Jānis Kiršteins, Roberta dēls (dzimis 1927. gadā) 1966. gada 25. janvārī pret arestēto Teodoru Ausēju (dokumentos arī Ausejs), Aloiza dēlu,[11] ierosināja krimināllietu par *Mauzer* sistēmas pistoles glabāšanu.[12] Izmeklēšanā atklājās, ka pistoli Ausejs bija paņēmis no Lukša Karasiera, jo Valentīns Kļukins vēlējās to nopirkt. Tad, kad Teodors Ausejs aiznesis pistoli Kļukinam, pēdējais atteicās to pirkt. Aptuveni nedēļu vēlāk 1966. gada 31. janvārī tika pieņemts lēmums par krimināllietas pārņemšanu VDK izmeklēšanas daļas vecākā kapteiņa Voldemāra Fridriha Gotharda, Viktora dēla (dzimis 1929. gadā)[13], un VDK izmeklēšanas daļas izmeklētāja vecākā leitnanta Viļņa Leinarā, Arnolda dēla (1933–1997)[14] pārziņā par kontrabandu, kuru veikuši Teodors Ausejs un Ivars Straume, Nikolaja dēls[15].

Izmeklēšanas gaitā bijis konstatēts, ka Ivars Straume bija nopircis komisijas veikalā Ludolfa Libertā (1895–1959) gleznas *Venēcijas skats* par 120 rubļiem un *Dārzs* par 43 rubļiem un Rīgas tirdzniecības ostā, apejot muitas iestādes, nodevis Somijas Republikas karoga kuģa kapteinim aizvešanai uz Zviedrijas Karalisti skolas biedra tēvam Ernestam Vanagam[16]. Kā atbildību Ivars Straume no Vanaga saņēmis pasta sūtījumu ar neilona segu, diviem neilona lietiem mēteļiem un vienu kombinē. Sūtīto viņš pārdevis komisijas veikalos. Turklāt izmeklēšanā bija noskaidrots, ka Straume kopā ar Teodoru Ausēju vairākkārt esot uzpirkuši no Vācijas Federatīvās Republikas karoga kuģa *Hornbaltic*[17] jūrmiekiem neilona lietusmēteļus, lai pārdotu ar vairāku personu atbalstu – Jadvīgu Garbaceviču, Osipa meitu,[18] Borisu Ivanovu, Grigorija dēlu[19], Askoldu Vili Meteriņu[20], Viļa dēlu,[21] Juri Erdmani, Jāzepa dēlu[22]. VDK izmeklētāju skatījumā tas liecināja par kontrabandas veikšanu organizētā grupā.

Kopumā Ivars Straume realizējis kontrabandas ceļā iegūtos 90 neilona lietus mēteļus, no kuru pārdošanas guvis peļņu – ne mazāk kā 20 rubļi no katra lietusmēteļa, kopā 1800 rubļus. Peļņa bija sadalīta sekojošā veidā: Jadvīga Garbaceviča saņēmusi 230 rubļus, Teodors Ausejs – 200 rubļus, Boriss Ivanovs – 85 rubļus un Askolds Vilis Meteriņš – 60 rubļus. Papildus Straume nopircis un tālāk pārdevis piecus neilona lietus mēteļus, gūstot 100 rubļu peļņu. Garbaceviča, pārdojot Ļeņingradā iepirktos un kontrabandas ceļā ievestos divpadsmit lietus mēteļus, nopelnīja 240 rubļu un, *spekulējot* ar citām precēm, papildus vēl ieguva 900 rubļus. Ausejs, pārdojot astoņus neilona lietus mēteļus, ieguva peļņu 160 rubļu apmērā, un, *spekulējot* ar neilona kreklītiem, vēl 50 rubļus. Boriss Ivanovs par piedalīšanos *spekulācijā* kopā ar Jadvīgu Garbaceviču, nopelnīja 100 rubļus. Juris Erdmanis, *spekulējot* ar neilona lietus mēteļiem, nopelnīja 103,79 rubļus.

Izmeklēšanā bija konstatēts, ka Ivars Straume un Teodors Ausejs nozieguma izdarīšanas laikā nestrādāja *sabiedriski derīgu darbu*, bet piekopa *parazītisku dzīves veidu*, lai gan lietā ir dokumenti, kas apliecina, ka Straume ir strādājis par ārštata tulku un latviešu valodā tulkojis čehu stāstus *Tratu leģenda*, Bruno Apica *Kails vilku barā*.[23] Roberta Stīvensona *Melnā bulta*[24].

Vairākus lieciniekus – Jāni Ploku, Arvīda dēlu, Ojāru Ploku, Arvīda dēlu, Benitu Meškello, Juliana meitu, Aldi Dasmani, Kārļa dēlu, Vladimīru Jurovu, Vladislava dēlu, Leonu Vilmani, Boļeslava dēlu, Jevgeņiju Loskutovu, Pāvēla dēlu milicija veda uz tiesas sēdi piespiedu kārtā.

Tiesas spriedumā[25] bija noteikts, ka Ivars Straume bija nepamatoti iedzīvojis, gūstot nelikumīgu peļņu 1325 rubļu apmērā, viņam inkriminēja LPSR Kriminālkodeksa 73. pantā un 149.panta otrajā daļā paredzētos noziedzīgos nodarījumus. Tiesa noteica septiņus gadus pastiprināta režīma labošanas darbu kolonijā ar mantas konfiskāciju. Mantas konfiskāciju bija nolemts nepiemērot sakarā ar tādas neesību. Teodors Ausejs, pēc tiesas ieskatiem, bija nepamatoti iedzīvojis, gūstot nelikumīgu peļņu 410 rubļu apmērā, viņam inkriminēja LPSR Kriminālkodeksa 73.pantā, 149. panta otrajā daļā, 190. pantā un 218. panta pirmajā daļā paredzētos noziedzīgos nodarījumus. Tiesa noteica sešus gadus pastiprināta režīma labošanas darbu kolonijā ar mantas konfiskāciju. Mantas konfiskāciju bija nolemts nepiemērot sakarā ar tādas neesību. Jadvīga Garbaceviča bija, tiesas ieskatā, nepamatoti iedzīvojusies, gūstot nelikumīgu peļņu 1370 rubļu apmērā, viņai inkriminēja LPSR Kriminālkodeksa 73. pantā un 149.panta otrajā daļā paredzētos noziedzīgos nodarījumus. Tiesa piesprieda trīs gadus vispārēja režīma labošanas darbu kolonijā ar mantas konfiskāciju. Boriss Ivanovs, pēc tiesas ieskatiem, bija nepamatoti iedzīvojis, gūstot nelikumīgu peļņu 185 rubļu apmērā, viņam inkriminēja LPSR Kriminālkodeksa 73. panta un 149. panta otrajā daļā paredzētos noziedzīgos nodarījumus. Tiesa nosprieda trīs gadus stingra režīma labošanas darbu kolonijā ar mantas konfiskāciju. Mantas konfiskāciju nepiemēroja sakarā ar tādas neesību. Juris Erdmanis bija attiecīgi guvis nelikumīgu peļņu 103,79 rubļu apmērā, viņam inkriminēja LPSR

Kriminālkodeksa 73. pantā un 149. panta pirmajā daļā paredzētos noziedzīgos nodarījumus. Tiesa piesprieda vienu gadu un sešus mēnešus vispārēja režīma labošanas darbu kolonijā ar mantas konfiskāciju. Mantas konfiskāciju nepiemēroja sakarā ar tādas neesamību. Saskaņā ar LPSR Kriminālprocesa kodeksa 322. pantu spriedums bija galīgs un to nevarēja pārsūdzēt un noprotestēt kasācijas kārtībā.

Spiežot pēc krimināllietā fiksētajiem faktiskajiem apstākļiem, neviens no notiesātajiem nebija šķērsojis PSRS ārējo robežu un nebija kontrabandas preces vedis pāri robežai. Lietā minētās kontrabandas preces pārsvarā bija PSRS deficitāis un tobrīd modē esošais neilona apģērbs – lietusmēteji un kreklī –, ko iegādājās no ārzemju jūrmiekiem un ko tālāk pārdeva ar komisijas veikalu starpniecību, tādējādi gūstot peļņu.

Krimināllietas Nr. 45123 izmeklēšanā iesaistītie VDK darbinieki

Krimināllietas Nr. 45123 izmeklēšanā bija iesaistīti šādi VDK darbinieki: VDK izmeklēšanas daļas izmeklētājs vecākais leitnants Viinis Leinarts; VDK izmeklēšanas daļas vecākais izmeklētājs Fridrihs Gothards, VDK izmeklēšanas daļas vecākais izmeklētājs kapteinis Gunārs Vācietis[26], VDK daļas priekšnieks apakšpulkvedis Jānis Kiršteins, VDK daļas priekšnieks apakšpulkvedis Vladimirs Izvestnijs (1929–2012)[27], VDK izmeklēšanas daļas priekšnieka vietnieks apakšpulkvedis Francis Reķšņa, Nikodima dēls (1919–1992)[28]. Lēmumus apstiprināja VDK priekšsēdētājs ģenerālmajors Longins Avdjukevičs. Izmeklētāju sagatavotais apjomīgais apsūdzības raksts krimināllietā bija uz 141 lapām.

Personas tiesāja slēgtā tiesas sēdē LPSR Augstākās Tiesas loceklis Raimonds Brīze[29] un tautas piesēdētāji – Emma Azarova, Jāņa meita, Antons Drobiņš, Jakova dēls[30]. Apsūdzību uzturēja prokurors Jānis Stalidzāns[31].

3. Krimināllietas Nr. 45298[32]

VDK fiksētie faktiskie apstākļi

1979. gada 1. augustā uz motorkuģa *Mehāniķis Gerasimovs*[33] un 1979. gada 12. oktobrī uz motorkuģa *Stepans Halturins*[34] bija atklāta kontrabanda. Sākumā bija ierosinātas divas krimināllietas katra motorkuģa sakarā, bet 1980. gada 26. februārī abas krimināllietas apvienoja. Krimināllietas izmeklēja vairāku VDK daļu darbinieki. Sākotnēji ar lēmumu tika noteikts, ka faktu par kontrabandu izmeklēs vecākais izmeklētājs īpaši svarīgās lietās apakšpulkvedis A. Popovs,[35] vecākais izmeklētājs majors Kārklīšs,[36] vecākais izmeklētājs vecākais leitnants J. Smirnovs,[37] izmeklētājs vecākais leitnants Andris Strautmanis (dzimis 1946. gadā)[38] un izmeklētājs vecākais leitnants Jānis Stikāns[39],[40]

Apsūdzības rakstu uz 166 lapām parakstīja VDK izmeklēšanas daļas īpaši svarīgo lietu vecākais izmeklētājs apakšpulkvedis Arnolds Rēvalds, Viļa dēls (dzimis 1930. gadā)[41], bet apstiprinājis LPSR prokurors Jānis Dzenītis[42] (1929–2001).[43]

Apsūdzībā bija teikts, ka 19 gadus vecais nestrādājošais Aleksandrs Lavents, Emīla dēls,[44] bija organizējis noziedzīgu grupu 1979. gada jūnijā kopā ar Latvijas jūras kuģniecības motorkuģa *Mehāniķis Gerasimovs* matrozi Aleksandru Savinu, Anatoliju dēlu,[45] kontrabandas veikšanai, proti, preču nelegālai izvešanai un tirdzniecībai ārpus PSRS un ārzemju preču iepirkšanai un nelegālai ieviešanai PSRS teritorijā. Saskaņā ar apsūdzību 1979. gada jūnijā šajā noziedzīgajā grupā "iestājušies" nekur nestrādājošais Vladimirs Ļeskovs, Ivana dēls,[46] un motorkuģa *Stepans Halturins* matrozis Juris Sakovičs, Vladimira dēls.[47]

Kontrabandas krimināllietās atklājas interesanta nianse par VDK darbības metodēm, proti, par krimināllietu ierosināšanu un vēlāk to izbeigšanu saistībā ar dažādām darbībām. Piemēram, pret kontrabandas lietā apsūdzētajiem bija ierosinātas krimināllietas un vēlāk izbeigtas gan par pornogrāfiska rakstura priekšmetu izgatavošanu un glabāšanu, jo kratīšanā bijusi atrasta viena (!) izplēsta lapa no 1975. gada ārzemju žurnāla, gan par sievietes inficēšanu ar venērisko slimību, gan par žaketes un mēteļa iespējamo nelikumīgu pārvešanu pāri PSRS robežai. Pēdējā sakarā krimināllietā bija jāizbeidz, jo žaketi un mēteļi apsūdzētais bija nonēsājis un tie nebija vairs saglabājušies, tātad nebija saglabājušies pierādījumi.[48]

1979. gada jūlijā sākumā Aleksandrs Lavents Rīgā iegādājās 12 ikonas 1500 rubļu vērtībā, bet Maskavā 26 burkas ikrū, kur katras svars bija 1,8 kg, bet kopējā vērtība 1872 rubļu. Matrozis Aleksandrs Savins ierīkoja uz kuģa speciālu slēptuvi, kur, pārveidājot preces, tās glabāt. 1979. gada jūlijā Savins izveda no Latvijas teritorijas kontrabandas preces, neuzrādot tās muitā, ar kopējo vērtību 3372 rubļi, uz dīzeļkuģa *Mehāniķis Gerasimovs* reisa Rīga-Antverpe-Rīga laikā.

Aleksandrs Savins iesaistīja nelegālajā darbībā vēl trīs kuģa apkalpes locekļus – pirmās klases matrozi Alekseju Mačjanu, Jakova dēlu,[49] vecāko matrozi Anatoliju Jevsejevu, Vladimira dēlu[50] un kapteiņa ceturtais palīgs Mihailu Popovu, Arņoma dēlu[51]. Viņu uzdevums bijis iepirkt preces Antverpenē, Beļģijas Karalistē[52] un nelegāli jāievē PSRS teritorijā, slēpjot tās no muitas. Popovs no Antverpenes vietējā veikala pārdevēja iegādājās 76 džinsu auduma bikses, vienas velveta bikses un divas kasešu lentes. Aleksandrs Savins un Aleksejs Mačjans vietējā Antverpenes veikalā iegādājās 172 džinsu auduma sieviešu kleitas, 170 džinsu auduma bikses un 1000 polietilēna maisiņus. Jevsejevs, savukārt, iegādājās 4000 polietilēna maisiņus. Tādējādi konteinerī bija noslēptas un pārvestas preces, kuru kopējā vērtība bija 43 360,55 rubļi.

1979. gada septembrī Aleksandrs Lavents nodeva matrozim Jurijam Sakovičam nelegālai izvešanai no PSRS 3550 Amerikas Savienoto Valstu dolāru, kuru vērtība krimināllietā novērtēta 2284 rubļu 43 kapeiku vērtībā, un 50 Šveices frankus, kuru vērtība attiecīgi novērtēta 20 rubļu 43 kapeiku vērtībā, kā arī gredzenu ar mākslīgu akmeni, kas, savukārt, novērtēts 7 rubļu 5 kapeiku vērtībā.

Apsūdzībā bija norādīts, ka Juris Sakovičs, Vladimirs Ļeskovs un Aleksandrs Savins bija vienojušies par tālāku kontrabandas darbības paplašināšanu, lai kontrabandas ceļā nogādātu ārpus PSRS teritorijas priekšmetus ar antikvāru vai muzejisku vērtību, dārgmetālus, juvelierizstrādājumus, gleznas, ikonas un ķīmiskas vielas. Sakovičam visas nelegālai izvešanai paredzētās vērtības bija jāpaslēpj savās biksēs un kurpēs, kā arī savā kajītē uz motorkuģa *Stepans Halturins*, kas gatavojās ārzemju reisam. Muitas pārbaudes laikā visas vērtības bijušas atklātas un konfiscētas.

Liecībās būtiskus faktus par kapteiņa pirmā palīga amata pienākumiem un kompetenci atklājis dīzeļkuģa *Mehāniķis Gerasimovs* kapteiņa pirmais palīgs Ojārs Upmanis, Rūdofa dēls (dzimis 1936. gadā)[53]:

"No 1977. gada augusta esmu dīzeļkuģa «Mehāniķis Gerasimovs» kapteiņa pirmais palīgs. Manos pienākumos ietilpst kuģa ekipāžas politiskās audzināšanas darbs, kā arī jautājumu risināšana, kas saistīti ar ekipāžas locekļu atvaļināšanu krastā. Uz kuģa darbojas sabiedriskā komisija, kas pārbauda, kā ekipāžas locekļi izlieto valūtu.[54]

[...] Atgriezoties no atvaļinājuma krastā, atvaļinātie uzrāda komisijas locekļiem priekšmetus un citas vērtības, ko viņi iegādājušies atrazdamies krastā."[55]

Krimināllietas izmeklēšanas rezultātā par organizētas noziedzīgas grupas liela apjoma kontrabandas darbībām un spekulācijām ar atkārtotu raksturu, kā arī viltoju juvelieru izstrādājumu nelegālu ražošanu un tirdzniecību bija apsūdzētas šādas personas: Aleksandrs Lavents, Aleksandrs Savins, Vladimirs Ļeskovs, Juris Sakovičs, Mihails Popovs, Juris Kiseļevs (kapteiņa otrais palīgs uz kuģa *Mehāniķis Gerasimovs*), Alekseja dēls,[56] Aleksejs Mačjans, Anatolijis Jevsejevs un Vladimirs Strelkovs, Pāvila dēls (Ļeņingradas upes ostas maīņas meistars)[57].

1980. gada 17. septembrī LPSR Augstākās Tiesas Krimināllietu kolēģija pasludināja spriedumu[58], kas bija galīgs un nepārsūdzams. Rezultātā sekojošām personām bija noteikta šāda kriminālatbildība:

Aleksandram Laventam inkriminēja LPSR Kriminālkodeksa 73. pantā, 15. panta otrajā daļā, 83. panta pirmajā daļā, 15. panta pirmajā daļā, 149. panta otrajā daļā, 93. panta pirmajā daļā, kā arī 222. panta pirmajā daļā

paredzēto un piesprieda piecus gadus un sešus mēnešus[59] ieslodzījuma stingra režīma darbu labošanas kolonijā bez izsūtījuma ar mantas konfiskāciju.

Aleksandram Savinam inkriminēja LPSR Kriminālkodeksa 73. pantā, 15. panta otrajā daļā, 83. panta pirmajā daļā, 149. panta otrajā daļā, 17. panta sestajā daļā, 95. panta pirmajā daļā, 93. panta pirmajā daļā, kā arī 222. panta pirmajā daļā paredzēto, nosakot sešus gadus un sešus mēnešus ieslodzījuma stingra režīma darbu labošanas kolonijā bez izsūtījuma ar mantas konfiskāciju.

Vladimiram Ļeskovam inkriminēja LPSR Kriminālkodeksa 73. pantā, 15. panta pirmajā un otrajā daļā, 83. panta pirmajā daļā, 15. panta otrajā daļā, 149. panta otrajā daļā, 187. pantā, 151. panta otrajā daļā, 143. panta otrajā daļā, 17. panta sestajā daļā, 142. panta otrajā daļā, 222. panta pirmajā daļā, 204. panta otrajā daļā, 121. panta pirmajā daļā, kā arī 175. pantā paredzēto, nosakot deviņus gadus ieslodzījuma stingra režīma darbu labošanas kolonijā bez izsūtījuma ar mantas konfiskāciju.

Jurijam Sakovičam inkriminēja LPSR Kriminālkodeksa 73. pantā, 15. panta pirmajā un otrajā daļā, 83. panta pirmajā daļā, 149. panta otrajā daļā, kā arī 142. panta otrajā daļā paredzēto, nosakot četrus gadus un sešus mēnešus ieslodzījuma stingra režīma darbu labošanas kolonijā bez izsūtījuma ar mantas konfiskāciju.

Mihailam Popovam inkriminēja LPSR Kriminālkodeksa 73. pantā, 15. panta otrajā daļā, 149. panta otrajā daļā, kā arī 95. panta pirmajā daļā, nosakot četrus gadus un sešus mēnešus ieslodzījuma stingra režīma darbu labošanas kolonijā bez izsūtījuma ar mantas konfiskāciju.

Jurijam Kiseļevam inkriminēja LPSR Kriminālkodeksa 73. pantā, 17. panta sestajā daļā, 15. panta otrajā daļā un 149. panta otrajā daļā paredzēto, nosakot četrus gadus ieslodzījumā stingra režīma darbu labošanas kolonijā bez izsūtījuma ar mantas konfiskāciju.

Aleksejam Madžanam inkriminēja LPSR Kriminālkodeksa 73. pantā, 15. panta otrajā daļā, 149. panta otrajā daļā, 17. panta sestajā daļā un 95. panta pirmajā daļā paredzēto, nosakot četrus gadus ieslodzījuma stingra režīma darbu labošanas kolonijā bez izsūtījuma ar mantas konfiskāciju.

Anatolijam Jevsejevam inkriminēja LPSR Kriminālkodeksa 73. pantā, 15. panta otrajā daļā, 149. panta otrajā daļā un 17. panta sestajā daļā paredzēto, nosakot trīs gadus un sešus mēnešus ieslodzījuma stingra režīma darbu labošanas kolonijā bez izsūtījuma ar mantas konfiskāciju.

Vladimiram Strelkovam inkriminēja LPSR Kriminālkodeksa 73. pantā, 41. pantā, 15. panta otrajā daļā, 149. panta otrajā daļā un 17. panta sestajā daļā paredzēto, nosakot vienu gadu ieslodzījuma bez izsūtījuma ar mantas konfiskāciju. Soda izciešana bija noteikta nosacīti ar iesaisti obligātajos darbos.

Saskaņā ar LPSR Kriminālkodeksa 27. pantu notiesātajiem jūrnikiem bija noteikts aizliegums strādāt uz kuģiem ar ārzemju maršrutiem, proti, Aleksandram Savinam uz pieciem gadiem, Jurijam Sakovičam uz četriem gadiem, bet Jurijam Kiseļevam, Mihailam Popovam, Anatolijam Jevsejevam, Aleksejam Madžanam un Vladimiram Strelkovam uz 3 gadiem.

Krimināllietu Nr. 45298 izmeklēšanā iesaistītie VDK darbinieki

Krimināllietas Nr. 45298 izmeklēšanā bija iesaistīti šādi VDK darbinieki: VDK izmeklēšanas daļas sevišķi svarīgu lietu izmeklētājs pulkvežleitnants Arnolds Rēvalds; VDK izmeklēšanas daļas vecākais izmeklētājs J. Smirnovs, VDK izmeklēšanas daļas vecākais izmeklētājs Jānis Stikāns, VDK izmeklēšanas daļas vecākais izmeklētājs pulkvežleitnants Elmārs Bērziņš[60], VDK izmeklēšanas daļas vecākais izmeklētājs vecākais leitnants Andris Strautmanis, VDK izmeklēšanas daļas vecākais izmeklētājs A. Popovs; VDK izmeklēšanas daļas vecākais izmeklētājs majors Rudzītis[61], VDK izmeklēšanas daļas izmeklētājs leitnants Zariņš; VDK izmeklēšanas daļas vecākais izmeklētājs majors Tauriņš, VDK izmeklēšanas daļas priekšnieka vietnieks Gunārs Vācietis; VDK izmeklēšanas daļas izmeklētājs vecākais leitnants Vjačeslavs Fridrihsons, VDK izmeklēšanas daļas vecākais izmeklētājs majors Kārklīns, VDK izmeklēšanas daļas priekšnieks pulkvedis Staņislavs Bravackis, Broņislava dēls (dzimis 1933. gadā)[62], VDK izmeklēšanas daļas priekšnieks Nikolajs Ņevickis, Artura dēls (dzimis 1931. gadā) [63]. Dažus VDK izmeklēšanas daļas lēmumus apstiprināja VDK priekšsēdētājs Boriss Pugo.

Apsūdzētās personas tiesāja LPSR Augstākās Tiesas locekle Astrīda Kazarova un tautas piesēdētāji – Rīta Bāliņa, Raimonds Rupeneits.[64] sekretāre S. Dzalbe. Apsūdzību uzturēja prokurors Pēteris Pauksēns[65] un sabiedriskais apsūdzētājs G. Slominskis. Krimināllietā piedalījās advokāti T. Lapsiņa,[66] V. Vasiļevs, Dzirda Lodziņa, Maija Snižko.[67] V. Zinovjeva.

Nobeigums

PSRS kā sevišķi bīstamus noziegumus ekonomiskajā sfērā izdalīja kontrabandu, spekulāciju un valūtas operāciju noteikumu pārkāpšanu, tāpēc izmeklēšanā iesaistīja valsts drošības struktūras.

Kontrabandas cēlonis meklējams PSRS tiesību sistēmā, kā arī ekonomikā, kas bija plānveida un kur preču deficīts bija norma. Ja sākumā kontrabandā apsūdzēto motivācija saistāma ar viņu tiesību izpratni, kas veidojusies pirms PSRS okupācijas, tad vēlākajos gados vērojama skaidra norāde par padomju ideoloģijas audzināšanas zaudēšanu ekonomikas realitāšu priekšā. Laika ziņā jaunākās krimināllietas norāda uz to, kā, mainoties sakariem, mainās arī kontrabandā iesaistīto personu loks. Privatpersonas principā preces caur muitu no ārvalstīm nemaz nevarēja ievest, tāpēc preces, lai arī tiesiski nebija izņemtas no civiltiesiskās apgrozības, bet bija ierobežoti pieejamas, PSRS nonāca kontrabandas ceļā. Ievērojot ierobežotas iespējas ceļot ārpus PSRS, jūrnieki, pateicoties savai nodarbei, visbiežāk bija iesaistīti kontrabandā. Apzinoties riskus, bija izveidota sistēma, lai kontrolētu padomju kuģu ekipāžas un veiktu to politisko audzināšanu, ar ko nodarbojās kapteiņa pirmais palīgs.

Kontrabandas preču pārdošana nenovēršami bija saistīta ar *spekulāciju* un bieži ar citu personu iesaistīšanu, tāpēc kvalifikācijai nāca klāt gan spekulācija, gan arī kontrabandas veikšana grupā, lai gan kontrabandas preču pārdevēji ne reizi nebija bijuši ārpus PSRS teritorijas. Spriežot pēc krimināllietu materiāliem, VDK izmeklēšanā mēģināja paplašināt apsūdzību klāstu arī ar kontrabandu tieši nesaistītiem noziedzīgiem nodarījumiem, piemēram, ar apsūdzību pornogrāfijā, ko savukārt varēja saskatīt par vienā žurnāla lapas izgriezumu. Analizētajās krimināllietās, kā jau iepriekš rakstā minēts, spekulācija bija sasaitīta kopā ar kontrabandas veikšanu grupā, tāpēc neviena šajās lietās notiesātā persona nav amestēta un reabilitēta.

[1] *Padomju tiesības*. Visvara Millera, Edgara Melķiša redakcijā. Rīga: Zvaigzne, 1978, 322.–323. lpp.

[2] Boriss Ebenšteins, Josifa dēls, dzimis 1916. gadā.

[3] Žvinklis, Arturs. "LPSR valsts drošības iestāžu vadošo darbinieku lietas Latvijas Komunistiskās partijas Centrālās Komitejas nomenklatūras kadru personas lietu kolekcijā", *LIELAIS BRĀLIS TEVI VĒRO: VDK un tās piesegstruktūras*. Autoru kolektīvs K. Jarinovskas zinātniskajā redakcijā. VDK zinātniskās izpētes komisijas raksti, 3. sēj. Rīga: LPSR Valsts drošības komitejas zinātniskās izpētes komisija, Latvijas Universitāte, 2016, 546., 572, 605. lpp.; Ķeruss, Jānis. "LPSR Valsts drošības komitejas vērsšanās pret pretpadomju propagandu un aģitāciju: 1957. gada krimināllietu analīze", *LIELAIS BRĀLIS TEVI VĒRO: VDK un tās piesegstruktūras*. Autoru kolektīvs K. Jarinovskas zinātniskajā redakcijā. VDK zinātniskās izpētes komisijas raksti, 3. sēj. Rīga: LPSR Valsts drošības komitejas zinātniskās izpētes komisija, Latvijas Universitāte, 2016, 329. lpp, redaktora piezīme 856. atsaucē. *Red. piez.*

[4] LVA, 1986. f., 1. apr., 29353. l., 1. sēj., 2. lp.

[5] Vladimirs Štraihers, Isaja dēls, dzimis 1897. gadā.

- [6] Benjamins Nahimovskis, Zālamana dēls, dzimis 1886. gadā.
- [7] LVA, 1986. f., 1. apr., 29353. l., 1. sēj., 258.–259. lpp.
- [8] Protokola izraksts no PSRS VDM Sevišķās apspriedes, kurā ir tikai lēmums par soda apmēru un soda izciešanas datumu, liecina par ārpusietas izskatīšanas kārtību. LVA, 1986. f., 1. apr., 29353. l., 1. sēj., 261.–263. lpp.
- [9] Žvinklis, Arturs. "LPSR valsts drošības iestāžu vadošo darbinieku lietas Latvijas Komunistiskās partijas Centrālās Komitejas nomenklatūras kadru personas lietu kolekcijā", *LIELAIS BRĀLIS TEVI VĒRO: VDK un tās piesegstruktūras*. Autoru kolektīvs K. Jarinovskas zinātniskajā redakcijā. VDK zinātniskās izpētes komisijas raksti, 3. sēj. Rīga: LPSR Valsts drošības komitejas zinātniskās izpētes komisija, Latvijas Universitāte, 2016, 594. lpp.
- [10] Žvinklis, Arturs. "LPSR VDK darbinieku Latvijas Komunistiskās partijas CK nomenklatūras kadru personas lietu analīze", *Totalitārisma sabiedrības kontrole un represijas*, autoru kolektīvs K. Jarinovskas zinātniskajā redakcijā, VDK zinātniskās izpētes komisijas raksti, 1. sēj. Rīga: LPSR Valsts drošības komitejas zinātniskās izpētes komisija, Latvijas Universitātes Latvijas vēstures institūts, 2016, 367., 372., 375., 378., 392. lpp.; Ķeruss, Jānis. "Bēgšana zvejnieku traleros no Liepājas kolhoza Boļševiks (1952–1957): motīvi, norise, varas īstenotāju reakcija", *Totalitārisma sabiedrības kontrole un represijas*, autoru kolektīvs K. Jarinovskas zinātniskajā redakcijā, VDK zinātniskās izpētes komisijas raksti, 1. sēj. Rīga: LPSR Valsts drošības komitejas zinātniskās izpētes komisija, Latvijas Universitātes Latvijas vēstures institūts, 2016, 483., 492., 493. lpp.; Krūmiņa-Koņkova, Solveiga. "Kontrole pār baznīcu Latvijas Padomju Sociālistiskajā Republikā un PSRS valsts drošības institūcijas", *LIELAIS BRĀLIS TEVI VĒRO: VDK un tās piesegstruktūras*. Autoru kolektīvs K. Jarinovskas zinātniskajā redakcijā. VDK zinātniskās izpētes komisijas raksti, 3. sēj. Rīga: LPSR Valsts drošības komitejas zinātniskās izpētes komisija, Latvijas Universitāte, 2016, 121. lpp. *Red. piez.*
- [11] Teodors Ausējs, Aloiza dēls, dzimis 1941. gadā.
- [12] LVA, 1986. f., 1. apr., 45123. l., 1. sēj., 1. lpp.
- [13] Zelmenis, Gints. "Valsts drošības komiteja un divdesmitā gadsimta astoņdesmito gadu politiskās represijas okupētajā Latvijā: Izpētes iespējas", *Totalitārisma sabiedrības kontrole un represijas*, autoru kolektīvs K. Jarinovskas zinātniskajā redakcijā, VDK zinātniskās izpētes komisijas raksti, 1. sēj. Rīga: LPSR Valsts drošības komitejas zinātniskās izpētes komisija, Latvijas Universitātes Latvijas vēstures institūts, 2016, 102. lpp.; Dātvavs, Mārtiņš. "Pretpadomju propaganda un agitācija LPSR valsts drošības iestāžu ierosinātajās krimināllietās: pretpadomju skrejlapu izplatīšanas piemērs no 1953. līdz 1956. gadam", *LIELAIS BRĀLIS TEVI VĒRO: VDK un tās piesegstruktūras*. Autoru kolektīvs K. Jarinovskas zinātniskajā redakcijā. VDK zinātniskās izpētes komisijas raksti, 3. sēj. Rīga: LPSR Valsts drošības komitejas zinātniskās izpētes komisija, Latvijas Universitāte, 2016, 275. lpp., redaktora piezīme 657. atsaucē; Ķeruss, Jānis. "LPSR Valsts drošības komitejas vērsšanās pret pretpadomju propagandu un agitāciju: 1957. gada krimināllietu analīze", *LIELAIS BRĀLIS TEVI VĒRO: VDK un tās piesegstruktūras*. Autoru kolektīvs K. Jarinovskas zinātniskajā redakcijā. VDK zinātniskās izpētes komisijas raksti, 3. sēj. Rīga: LPSR Valsts drošības komitejas zinātniskās izpētes komisija, Latvijas Universitāte, 2016, 333. lpp.; Krēslīņš, Uldis. "LPSR Valsts drošības komiteja un represīvās psihiatrijas prakse: 20. gadsimta sešdesmitie līdz astoņdesmitie gadi", *LIELAIS BRĀLIS TEVI VĒRO: VDK un tās piesegstruktūras*. Autoru kolektīvs K. Jarinovskas zinātniskajā redakcijā. VDK zinātniskās izpētes komisijas raksti, 3. sēj. Rīga: LPSR Valsts drošības komitejas zinātniskās izpētes komisija, Latvijas Universitāte, 2016, 398. lpp., redaktora piezīme 1026. atsaucē. *Red. piez.*
- [14] Atbilstoši Satversmes aizsardzības biroja Totalitārisma seku dokumentēšanas centra sniegtajai informācijai tiesai sadarbības fakta ar VDK pārbaudes lietā Vilnis Leinarts, Arnolda dēls, dzimis 1933. gada 6. decembrī, miris 1997. gada 12. janvārī, strādājis LPSR VDK 7. daļas 3. nodaļā kopš 1960. gadā. Skat. arī Zelmenis, Gints. "Valsts drošības komiteja un divdesmitā gadsimta astoņdesmito gadu politiskās represijas okupētajā Latvijā: Izpētes iespējas", *Totalitārisma sabiedrības kontrole un represijas*, autoru kolektīvs K. Jarinovskas zinātniskajā redakcijā, VDK zinātniskās izpētes komisijas raksti, 1. sēj. Rīga: LPSR Valsts drošības komitejas zinātniskās izpētes komisija, Latvijas Universitātes Latvijas vēstures institūts, 2016, 99. atsaucē, 104. lpp. *Red. piez.*
- [15] Ivars Straume, Nikolaja dēls, dzimis 1933. gadā.
- [16] Atbilstoši latviešu trimdas laikrakstam *Laiks* skolotājs Ernests Vanags dzīvoja Lundā. Viņam PSRS okupētajā Latvijā bija palikuši bērni, kurus viņš 1959. gada jūnijā devās apciemot. "Zviedrijas latvieši viesojas okupētajā Latvijā", *Laiks*, 1959, 15. jūlijs, 6. lpp.; 1962. gada 16. jūlijā LPSR VDK piesegstruktūra laikrakstam *Dzimtenes Balss* publicēja konkursu "Vai jūs zināt..." rezultātus, kur esot piedalījušies 197 trimdas latvieši no 10 dažādām valstīm. Trešā prēmija – krājums *Latviešu tautas māksla* – bija piešķirta arī "Ernestam Vanagam Zviedrijā". Turpat bija publicēti arī jautājumi un pareizās atbildes. Kopā bija piecpadsmit jautājumi, daļa no kuriem bija saistīti ar zināšanu par LPSR, piemēram: "1. Kāds ievērojams latviešu valodnieks apbalvots ar Ļeņina prēmiju?", "3. Kādu orķestri Padomju Latvijā diriģē Leons Reiters?", "5. Kāds ievērojams muzejs nesen atvērts Rīgā?", "10. Cik un kādus profesionālus teātrus jūs zināt Padomju Latvijā?" (*Dzimtenes Balss*, Nr. 56, 1962, 16. jūlijs, 3. lpp.). *Red. piez.*
- [17] Šī kuģa ātrā apkalpošana Rīgas jūras tirdzniecības ostā bija minēta kā ievērojams ostas apkalpošanas spēju rādītājs. "Kur satiekas pasaules kuģi", *Cīņa*, Nr. 8, 1963, 10. janvāris, 4. lpp., Geiters, D. "Nedziestošās ugunis", *Cīņa*, Nr. 3, 1969, 4. janvāris, 1. lpp. *Red. piez.*
- [18] Jadviga Garbaceviča, Osipa meita, dzimusi 1940. gadā.
- [19] Boriss Ivanovs, Grigorija dēls, dzimis 1925. gadā.
- [20] 1954. gada 16. novembra *Padomju Jaunatne* rakstīja par nepieņemamu Vissavienības Ļeņina Komunistiskās jaunatnes savienības (VLKJS) biedru un reizē Latvijas Valsts universitātes studentu uzvedību, proti, žūpību un huligānismu. Raksta sākumā minēts arī Latvijas Valsts universitātes Ķīmijas fakultātes 2. kursa students un komjaunietis Askolds Meteriņš, kas *prakses* laikā kolhozā esot organizējis alus brūvēšanu, dzeršanu un tad ar ābolu izsūtījis "kāda kolchoznieka mājas" logu. Turpat minēts arī, ka Latvijas Valsts universitātes rektora Jāņa Jurgena (1900–1983), kas pirms kļūt par rektoru 1941. gadā un tad no 1949. līdz 1962. gadam (*Pēc diviem mīrkļiem 100 gadi: Rektoru galerija*). Pieejams: www.mirkli.lu.lv un kas bija mācībspēks čekistu skolā, rīkojumi liecina, ka pie viņa "nevar atrast žēlastību neviens, kurš atļāvēs žūpot vai huliganiski uzvesties" (Mētra, K. "Pret to jācinās kolektīvam", *Padomju Jaunatne*, Nr. 233, 1954, 26. novembris, 2. lpp.). 1967. gada 18. augusta *Padomju Jaunatne* atkal rakstīja par Askoldu Vili Meteriņu, kas esot beidzis Latvijas Valsts universitātes Ķīmijas fakultāti 1958. gadā un kas ar izpalīgu Andri Jonotānu, kam savukārt esot bijusi tikai septiņu klašu izglītība, sākumā esot nodarbojies ar uzpirkto ābolu tirgošanu 1964. gada vasarā Ļeņingradā, Petrozavdoskā, Gorkijā un citviet, bet vēlāk, piesaistot arī citas personas, esot nodarbojies arī ar zagšanu. Rakstā teikts, ka 1967. gada 8. augustā visi bijuši atzīti par vainīgiem un sodīti, piemēram, Askoldam Vilim Meteriņam bija noteikta brīvības atņemšana uz 12 gadiem. Rakstā arī atspoguļots, ka mazizglītotais, toties mašīnu labot pratušais Jonotāns esot ģērbies neilona krekļā un reizēm drīkstējis pabrūkt ar Meteriņa *Volgu* (arī kontrabandas lietā minēts, ka Meteriņam bijusi *Volga*) un pārvadāt klientus (Utāns, P. "Dēlu audzināt nav lemts", *Padomju Jaunatne*, Nr. 161, 1967, 18. augusts, 2. lpp.). Minētais raksts guva atspoguļojumu arī trimdas laikrakstos. "Notikumi okupētajā Latvijā. Kā radās Meteriņa banda", *Laiks*, Nr. 69, 1967, 30. augusts, 4. lpp., "lekrītuši divpadsmit latvieši. Ķīmijas inženieris noorganizējis zagļu bandu", *Latvija*, Nr. 34, 1967, 9. septembris, 6 lpp. *Red. piez.*
- [21] Askolds Vilis Meteriņš, Viļa dēls, dzimis 1936. gadā.
- [22] Juris Erdmanis, Jāzepa dēls, dzimis 1947. gadā.
- [23] "Jauniznākušās grāmatas", *Karogs*, Nr. 1, 1964, janvāris, 160. lpp. *Red. piez.*
- [24] "Bibliogrāfija", *Karogs*, Nr. 3, 1964, marts, 158. lpp. *Red. piez.*

[25] LVA, 1986. f., 1. apr., 45123. l., 19. sēj., 334.–336. lpp.

[26] Krēslīņš, Uldis. "LPSR Valsts drošības komiteja un represīvās psihiatrijas prakse: 20. gadsimta sešdesmitie līdz astoņdesmitie gadi", *LIELAIS BRĀLIS TEVI VĒRO: VDK un tās piesegstruktūras*. Autoru kolektīvs K. Jarinovskas zinātniskajā redakcijā. VDK zinātniskās izpētes komisijas raksti, 3. sēj. Rīga: LPSR Valsts drošības komitejas zinātniskās izpētes komisija, Latvijas Universitāte, 2016, 398. lpp. *Red. piez.*

[27] Ķeruss, Jānis. "LPSR Valsts drošības komitejas vērsšanās pret pretpadomju propagandu un aģitāciju: 1957. gada kriminālietu analīze", *LIELAIS BRĀLIS TEVI VĒRO: VDK un tās piesegstruktūras*. Autoru kolektīvs K. Jarinovskas zinātniskajā redakcijā. VDK zinātniskās izpētes komisijas raksti, 3. sēj. Rīga: LPSR Valsts drošības komitejas zinātniskās izpētes komisija, Latvijas Universitāte, 2016, 319. lpp. *Red. piez.*

[28] Žvinklis, Arturs. "LPSR VDK darbinieku Latvijas Komunistiskās partijas CK nomenklatūras kadru personas lietu analīze", *Totalitārisma sabiedrības kontrole un represijas*, autoru kolektīvs K. Jarinovskas zinātniskajā redakcijā, VDK zinātniskās izpētes komisijas raksti, 1. sēj. Rīga: LPSR Valsts drošības komitejas zinātniskās izpētes komisija, Latvijas Universitātes Latvijas vēstures institūts, 2016, 375., 393. lpp.

[29] Raimonds Brīze, dzimis 1931. gadā, mācījies Rīgas 1. vidusskolā, studējis Latvijas Valsts universitātes Juridiskajā fakultātē (Klimkāne, Ā. "Temīdas pēdējais vārds", *Ciņa*, Nr. 5, 1973, 6. janvāris, 2. lpp.). Kopš 1972. gada 20. septembra vairākkārtīgi ievēlēts par PSRS Augstākās Tiesas locekli ("PSRS Augstākās Padomes lēmums Par Padomju Sociālistisko Republiku Savienības Augstākās tiesas ievēlēšanu", *Ciņa*, Nr. 221, 1972, 21. septembris, 1. lpp., "PSRS Augstākās Padomes lēmums par Padomju Sociālistisko Republiku Savienības Augstākās tiesas ievēlēšanu", *Ciņa*, Nr. 293, 1977, 18. decembris, 1. lpp., "PSRS Augstākās Padomes lēmumus Par PSRS Augstākās Tiesas ievēlēšanu", *Ciņa*, Nr. 92, 1979, 20. aprīlis, 5. lpp., "PSRS Augstākās Padomes lēmumus par PSRS Augstākās Tiesas ievēlēšanu", *Ciņa*, Nr. 86/87, 1984, 13. aprīlis, 4. lpp.). Raimonds Brīze kļuva par LPSR Augstākās Tiesas locekli 1962. gadā. Skatīja Viktora Kalniņa, Gunāra Rodes, Knuta Skujenieka, Ulda Ofkanta, Aina Zābaka, Jāņa Rijnieka, Daiļa Rijnieka un Ziedoņa Rozenberga lietu. Atpazīstams kļuva arī tādēļ, ka skatīja trīs tiesnešu sastāvā Černobiļas atomreaktora lietu ("Tiesnesis Raimonds Brīze Černobiļas prāvā", *Laiks*, Nr. 58, 1987, 22. jūlijs, 8. lpp.).

[30] "Latvijas PSR Augstākās Padomes lēmumus Par Latvijas PSR Augstākās Tiesas tautas piesēdētāju ievēlēšanu", *Ciņa*, Nr. 161, 1950, 8. jūlijs, 2. lpp. *Red. piez.*

[31] 1980. gada 13. novembrī Jānim Stalidzānam – LPSR prokuratūras nodaļas priekšniekam "par nopelniem sociālistiskās likumības nostiprināšanā" bija piešķirts LPSR Nopelniem bagātā jurista goda nosaukums. "Latvijas PSRS Augstākās Padomes Prezidija dekrēts Par Latvijas PSR nopelniem bagātā jurista goda nosaukuma piešķiršanu", *Ciņa*, Nr. 261, 1980, 14. novembris, 4. lpp.

[32] Izvērstā publikācija par lietas apstākļiem: Boge, Sarma. "Kas ir Aleksandrs Lavents? Latvijas vēstures institūta pētījums Bankas Baltija vadītāja pagātnē", *Austrālijas Latvietis*, Nr. 2309, 1996, 1. marts, 4., 6. lpp.

[33] Kapteinis Vladimirs Grigorašs. *Padomju Jaunatne*, 1979, 17. februāris, 1. lpp.

[34] Motorkuģis *Stepans Halturins* pabeigts 1965. gada martā *VEB Schiffswerft Neptun* Rostokā, Vācijas Demokrātikālajā Republikā, PSRS Jūras flotes ministrijas Latvijas Jūras kuģniecības kuģis, 1996. gada maijā kļuvis par *Rima M. Riad*, pierakstīts Ladīkijā, *Sirijā MR Bassam Al Mahmoud & Co* īpašumā, 2001. gada februārī pierakstīts Santomē, Santomē un Prinsipā, Gvinejas līcī, bet tā paša gada 14. augustā pie Omānas krastiem kuģis nozaga un nogrāma zem nosaukuma *Dana*.

[35] Krēslīņš, Uldis. "LPSR Valsts drošības komiteja un represīvās psihiatrijas prakse: 20. gadsimta sešdesmitie līdz astoņdesmitie gadi", *LIELAIS BRĀLIS TEVI VĒRO: VDK un tās piesegstruktūras*. Autoru kolektīvs K. Jarinovskas zinātniskajā redakcijā. VDK zinātniskās izpētes komisijas raksti, 3. sēj. Rīga: LPSR Valsts drošības komitejas zinātniskās izpētes komisija, Latvijas Universitāte, 2016, 398., 399. lpp. *Red. piez.*

[36] Visticamāk, Leonīds Kārklīņš, Mārtiņa dēls ("Īpaši bīstami okupanti un kolobaranti (VDK veterāni)", *Pavalstnieks*, Nr. 25, 1994, 28. jūnijs, 5. lpp.), dzimis 1931. gadā, kas bijis Zigmundu Kārklīņa, Mārtiņa dēla, dvīņu brālis. Zināms, ka Leonīds Kārklīņš darbojies kā PSRS sūtniecības atašejs Zviedrijas Karalistē ("Dzintarijūra – vienotāja", *Dzimitenes Balsis*, Nr. 351964, 1. maijs, 3. lpp., "Latviešu filmas izrāde Stokholmā", *Latvija Amerikā*, Nr. 18, 1965, 3. marts, 6. lpp.). Abi brāļi bijuši vieglatlēti un piedalījušies meistaršakstēs ("Sportistu ievērbai", *Zemgales Komunisti*, Nr. 123, 1947, 29. jūlijs, 4. lpp.). Zigmunds Kārklīņš no 1946. gada augusta līdz 1950. gada jūlijam mācījās Jelgavas pedagogiskajā skolā, no 1950. gada jūlija līdz 1951. gada augustam bija Jelgavas 1. septiņgadīgās skolas skolotājs. No 1951. gada augusta līdz 1953. gada septembrim bija kara skolas kursants Ļeņingradā, kuru beidzot turpinājis dienestu PSRS bruņotajos spēkos, pildot tur arī VLKJS biroja sekretāra amatu, bet pēc politiskā sastāva pilnveidošanas centrālo kursu noklausīšanās no 1957. gada decembra līdz 1958. gada oktobrim pildīja atsevišķā pulka politiskās daļas priekšnieka palīga komjaunatnes darbā amatu. No 1960. gada aprīļa līdz 1962. gada februārim Zigmunds Kārklīņš ieņēma dažādus nomenklatūras amatus Latvijas Ļeņina komunistiskās jaunatnes savienība (LĻKJS) un Latvijas Komunistiskās partijas (LKP) darbos. Valsts drošības dienesta gaitas sācis no 1962. gada: no 1973. gada augusta bija LPSR VDK 7. daļas priekšnieks, bet 1985. gada aprīlī kļuva par LPSR VDK 10. daļas priekšnieku. (LVA, PA-15500. f., 2. apr., 965. l.; 3. apr., 68. l., 25.–40. lpp.; PA-102. f., 21. apr., 4. l., 91.–92. lpp.; PA-101. f., 37. apr., 24. l., 25. lpp.; PA-101. f., 55. apr., 19. l., 124. lpp.; PA-101. f., 66. apr., 172. l., 11. lpp.) Leonīda Kārklīņš darbības atspoguļojumu skat.: Krēslīņš, Uldis. "LPSR Valsts drošības komiteja un represīvās psihiatrijas prakse: 20. gadsimta sešdesmitie līdz astoņdesmitie gadi", *LIELAIS BRĀLIS TEVI VĒRO: VDK un tās piesegstruktūras*. Autoru kolektīvs K. Jarinovskas zinātniskajā redakcijā. VDK zinātniskās izpētes komisijas raksti, 3. sēj. Rīga: LPSR Valsts drošības komitejas zinātniskās izpētes komisija, Latvijas Universitāte, 2016, 399. lpp., redaktora piezīme 1030. atsauce precizējama pēc šeit minētā. *Red. piez.* sadarbībā ar M. hist. Arturu Žvinkli.

[37] Ir identificēti vairāki LPSR VDK darbinieki ar šādu uzvārdu: Dmitrijs Smirnovs, Ivana dēls, dzimis 1910. gadā, kura dienesta gaitas valsts drošības dienestā atbilstoši LKP nomenklatūras ziņām izsekojamas līdz 1959. gada augustam, kad viņš ir beidzis pildīt LPSR VDK Krustpils rajona pilnvarotais; Viktors Smirnovs, Jakova dēls, dzimis 1928. gadā, kura dienesta gaitas valsts drošības dienestā atbilstoši LKP nomenklatūras ziņām izsekojamas līdz 1978. gada septembrim, kad viņš beidzis pildīt motorkuģa *Otomārs Oškalns* kapteiņa 1. palīga amatu; Vladislavs Smirnovs, Vasilija dēls, dzimis 1937. gadā, kura dienesta gaitas valsts drošības dienestā atbilstoši LKP nomenklatūras ziņām izsekojamas līdz 1984. gada novembrim, kad viņš ir sācis pildīt LPSR VDK nodaļas priekšnieka vietnieka amatu; Jurijs Smirnovs, Vladimira dēls, dzimis 1946. gadā, par kuru ir ziņas, ka viņš 1988. gadā bijis LPSR VDK Rīgas pilsētas daļas 2. nodaļas priekšnieka vietnieks; un Eduards Smirnovs, Jurijs dēls, dzimis 1966. gadā, par kuru ir ziņas, ka viņš 1991. gadā strādājis LPSR VDK Rīgas pilsētas daļā. Ievērojot to, ka lietā minētā J. Smirnova tēva vārda sākumburts ir 'J', tad nevienš no iepriekš minētajiem neatbilst. *Red. piez.* sadarbībā ar M. hist. Arturu Žvinkli.

[38] Zelmenis, Gints. "Valsts drošības komiteja un divdesmitā gadsimta astoņdesmito gadu politiskās represijas okupētajā Latvijā: Izpētes iespējas", *Totalitārisma sabiedrības kontrole un represijas*, autoru kolektīvs K. Jarinovskas zinātniskajā redakcijā. VDK zinātniskās izpētes komisijas raksti, 1. sēj. Rīga: LPSR Valsts drošības komitejas zinātniskās izpētes komisija, Latvijas Universitātes Latvijas vēstures institūts, 2016, 97. atsauce.

[39] Zelmenis, Gints. "Valsts drošības komiteja un divdesmitā gadsimta astoņdesmito gadu politiskās represijas okupētajā Latvijā: Izpētes iespējas", *Totalitārisma sabiedrības kontrole un represijas*, autoru kolektīvs K. Jarinovskas zinātniskajā redakcijā. VDK zinātniskās izpētes komisijas raksti, 1. sēj. Rīga: LPSR Valsts drošības komitejas zinātniskās izpētes komisija, Latvijas Universitātes Latvijas vēstures institūts, 2016, 99. atsauce.

[40] LVA, 1986. f., 1. apr., 45298. l., 22. sēj., 25.–29., 39. lpp.

[41] Krēslīņš, Uldis. "LPSR Valsts drošības komiteja un represīvās psihiatrijas prakse: 20. gadsimta sešdesmitie līdz astoņdesmitie gadi", *LIELAIS BRĀLIS TEVI VĒRO: VDK un tās piesegstruktūras*. Autoru kolektīvs K. Jarinovskas zinātniskajā redakcijā. VDK zinātniskās izpētes komisijas raksti, 3. sēj. Rīga: LPSR Valsts drošības

komitejas zinātniskās izpētes komisija, Latvijas Universitāte, 2016, 399. lpp., redaktora piezīme ar M. hist. Arturu Žvinkli 1029. atsauce: Žvinklis, Arturs. "LPSR valsts drošības iestāžu vadošo darbinieku lietas Latvijas Komunistiskās partijas Centrālās Komitejas nomenklatūras kadru personas lietu kolekcijā", *LIELAIS BRĀLIS TEVI VĒRO: VDK un tās piesegstruktūras*. Autoru kolektīvs K. Jarinovskas zinātniskajā redakcijā. VDK zinātniskās izpētes komisijas raksti, 3. sēj. Rīga: LPSR Valsts drošības komitejas zinātniskās izpētes komisija, Latvijas Universitāte, 2016, 597. lpp.

[42] Jānis Dzenītis dzimis 1929. gadā Cēsu rajona Gatartas ciemā, 1950. gadā beidzis Rīgas Leona Paegles 1. vidusskolu (tagad Rīgas Valsts 1. ģimnāzija), beidzis Latvijas Valsts universitātes Juridisko fakultāti ar izcilību, sācis strādāt Tukuma rajona prokuratūrā, 1958. gadā iecelts par sevišķi svarīgu lietu izmeklētāju LPSR prokuratūrā, 1961. gadā kļūst par LPSR prokurora vecāko palīgu un kolēģijas locekli, 1962. gadā kļūst par LPSR prokurora vietnieku, 1967. gadā ievēlēts par PSRS Augstākās tiesas locekli, bet 1970. gadā iecelts par LPSR tieslietu ministru. Docējis Pēteris Stučka Latvijas Valsts universitātē, bijis kodeksu komentāru līdzautors (Podnieks, V. "Saruna ar tieslietu ministru Jāni Dzenīti", *Ciņa*, Nr. 254, 1970, 30. oktobris, 1. lpp.). Izpratnei par Jāni Dzenīti der citēt viņa raksta daļu, esot LPSR tieslietu ministra amatā: "Atgriezīsimies tagad pie viena no galvenajiem jautājumiem, proti, vai cilvēku mūsu valstī var sodīt par politisko pārliecību. [...] Ne Latvijas PSR KK, ne arī citu savienoto republiku KK nav tādu likuma normu, kas paredzētu kriminālatbildību par politisku pārliecību. Tā kā padomju krimināltiesībās aizliegts piemērot arī likuma analogiju, [...] tad skaidrs, ka buržuāziskās propagandas apgalvojumi arī šajā ziņā ir pilnīgi aplami. Padomju krimināltiesībās pat nav tāda jēdziena kā politiskie noziegumi. Ja buržuāziskās propagandas pārstāvji vēlētos tiesām iepazīties ar faktiski stāvokli šajā ziņā, tad viņi varētu pārliecināties, ka kriminālatbildība, pēc padomju likumiem, ir noteikta tikai par konkrētām sabiedriski bīstamām darbībām, to skaitā par noziegumiem, kas apdraud mūsu valsts vai sabiedrisko iekārtu, PSRS valsts neatkarību, tās teritoriālo neaizskaramību un militāro varenību. Ņemot vērā šo noziegumu lielo sabiedrisko bīstamību, likumdevējs tos nosaucis par sevišķi bīstamiem valsts noziegumiem. Saskaņā ar spēkā esošo likumdošanu par šādiem noziegumiem atzīti: Dzimtenes nodevība, spiegošana, terora akts, terora akts pret ārvalsts pārstāvi, diversija, kaitniecība, pretpadomju aģitācija un propaganda, kara propaganda, organizēta darbība, kas vērsta uz sevišķi bīstamu valsts noziegumu izdarīšanu, kā arī piedalīšanās pretpadomju organizācijā. [...] padomju kriminālā likumdošana paredz kriminālatbildību arī par tādu sevišķi bīstamu valsts noziegumu, kas izdarīts pret citu darbaļaudžu valsti.

Kā redzams, par politisko pārliecību kriminālatbildība paredzēta nav. Ja buržuāziskā propaganda liek vienlīdzības zīmi starp pretpadomju aģitāciju un propagandu, kura tikko kā tika nosaukta sevišķi bīstamu valsts noziegumu skaitā, un politisko pārliecību, tad ļausim atkal runāt likuma burtam un būtībai.

[...] nevar rasties ne mazāko šaubu par to, ka kriminālatbildība šeit paredzēta nevis vienkārši par politisko pārliecību, bet gan par konkrētām, sabiedriski ļoti bīstamām darbībām, kas apzināti vērstas pret padomju varu un tās revolucionārajiem iekarojumiem. [...] Šodien pasaulē nav vairs tāda spēka, kas varētu pagriezt atpakaļ vēstures ratu un atjaunot kapitālistu varu tur, kur tā uz visiem laikiem gāzta un izmesta vēstures mēslainē," (Dzenītis, Jānis. "Personas tiesību neaizskaramību sargā padomju likumi", *Zvaigzne*, Nr. 6, 1977, marts, 8. lpp.). *Red. piez.*

[43] LVA, 1986. f., 1. apr., 45298. l., 22. sēj., 146.–312. lp.

[44] Aleksandrs Lavents, Emīla dēls, dzimis 1959. gadā.

[45] Aleksandrs Savins, Anatolija dēls, dzimis 1957. gadā.

[46] Vladimirs Ļeskovs, Ivana dēls, dzimis 1945. gadā.

[47] Jurijs Sakovičs, Vladimira dēls, dzimis 1949. gadā.

[48] LVA, 1986. f., 1. apr., 45298. l., 2. sēj., 25.–29. lp.

[49] Aleksejs Madļans, Jakova dēls, dzimis 1953. gadā.

[50] Anatolijs Jevsejevs, Vladimira dēls, dzimis 1950. gadā.

[51] Mihails Popovs, Artjoma dēls, dzimis 1951. gadā.

[52] Antverpene sadarbības fakta ar VDK pārbaudes lietās minēta kā LPSR VDK interešu objekts kontrabandas sakarā. *Red. piez.*

[53] 1977. gadā bijis Latvijas kuģniecības partijas komitejas sekretāra vietnieks. Gefters, D. "Kuģi rotāti karogiem", *Padomju Jaunatne*, Nr. 75, 1977, 17. aprīlis, 5. lpp.

[54] LVA, 1986. f., 1. apr., 45298. l., 9. sēj., 150. lp. [1979. gada 2. augusta liecinieka nopratināšanas protokols latviešu valodā].

[55] LVA, 1986. f., 1. apr., 45298. l., 9. sēj., 152.–153. lp. [1979. gada 2. augusta liecinieka nopratināšanas protokols latviešu valodā].

[56] Jurijs Kiseļevs, Alekseja dēls, dzimis 1949. gadā.

[57] Vladimirs Strelkovs, Pāvila dēls, dzimis 1955. gadā.

[58] LVA, 1986. f., 1. apr., 45298. l., 23. sēj., 136.–209. lp.

[59] Ar 1982. gada 9. aprīļa tiesas lēmumu A. Laventu atbrīvoja no ieslodzījuma vietas. Tiesas dienā A. Laventam vēl ieslodzījumā bija jāpavada 3 gadi, 4 mēneši un 6 dienas. // Austrālijas Latvietis. Nr. 2309 (01.03.1996) – 6. lpp.

[60] Zelmenis, Gints. "Valsts drošības komiteja un divdesmitā gadsimta astoņdesmito gadu politiskās represijas okupētajā Latvijā: Izpētes iespējas", *Totalitārisma sabiedrības kontrole un represijas*, autoru kolektīvs K. Jarinovskas zinātniskajā redakcijā, VDK zinātniskās izpētes komisijas raksti, 1. sēj. Rīga: LPSR Valsts drošības komitejas zinātniskās izpētes komisija, Latvijas Universitātes Latvijas vēstures institūts, 2016, 99. atsauce.

[61] Ir identificēti vairāki LPSR VDK darbinieki ar šādu uzvārdu: Uldis Rudzītis, Mārcis dēls, dzimis 1927. gadā, 1958. gadā nosūtīts darbam LPSR VDK, strādājis LPSR VDK Liepājas pilsētas daļā, kā arī Jānis Rudzītis, Edgara dēls, dzimis 1952. gadā, strādājis LPSR VDK Rīgas pilsētas daļas 6. nodaļā kopš 1977. gada. Liepiņš, Gatis. "Fonda PSRS Iekšlietu Tautas komisariāta pārbaudes un filtrācijas punktus un noņemtnēs ieslodzīto Latvijas iedzīvotāju personas lietas dokumentu analīze", *Totalitārisma sabiedrības kontrole un represijas*, autoru kolektīvs K. Jarinovskas zinātniskajā redakcijā, VDK zinātniskās izpētes komisijas raksti, 1. sēj. Rīga: LPSR Valsts drošības komitejas zinātniskās izpētes komisija, Latvijas Universitātes Latvijas vēstures institūts, 2016, 648. lpp., Satversmes aizsardzības biroja Totalitārisma seku dokumentēšanas centra sniegtās ziņas sadarbības fakta ar VDK pārbaudes lietās. *Red. piez.*

[62] Staņislavs Bravackis, Bronislava dēls, dzimis 1933. gadā, no 1953. līdz 1958. gadam studējis Latvijas Valsts universitātes Juridiskajā fakultātē, 1958. gada septembrī kļūst par Rīgas pilsētas Maskavas rajona milicijas daļas operatīvo pilnvaroto, uzreiz arī kļūst par izmeklēšanas nodaļas izmeklētāju, no 1959. gada marta pilda izmeklēšanas nodaļā operatīvo pilnvarotā amatu, 1959. gada decembrī kļūst par vecāko operatīvo pilnvaroto. 1960. gada oktobrī Bravackis kļūst par Rīgas pilsētas padomes Izpildu komitejas Milicijas pārvaldes izmeklēšanas daļas operatīvo pilnvaroto. 1962. gada jūnijā sāk darbu LPSR VDK kā izmeklēšanas daļas izmeklētājs, no 1966. gada jūlija – par vecāko izmeklētāju, bet no 1969. gada augusta – par sevišķi svarīgu lietu vecāko izmeklētāju. 1971. gada jūlijā Bravackis kļūst par izmeklēšanas daļas 2. nodaļas sevišķi svarīgu lietu vecāko izmeklētāju, bet no 1974. gada aprīļa ir jau 2. nodaļas priekšnieks, ko pilda līdz 1980. gada aprīlim, kad kļūst par izmeklēšanas daļas priekšnieka vietnieku. Kopš 1984. gada janvāra Bravackis pildījis 3. daļas priekšnieka amatu (LVA, PA-101. f., 66. apr., 59. l.). *Red. piez.* ar Arturu Žvinkli.

[63] Nikolajs Ņevickis, Artūra dēls, dzimis 1931. gadā, 1953. gadā beidzis Latvijas Valsts universitātes Juridisko fakultāti, no 1953. gada oktobra pilda Rīgas celtniecības tehnikuma komjaunatnes organizācijas sekretāra pienākumus, no 1954. gada aprīļa – Rīgas pilsētas 1. milicijas nodaļas vecākais izmeklētājs, 1954. gada decembrī kļūst par Rīgas pilsētas Milicijas pārvaldes Kriminālmeklēšanas daļas operatīvo pilnvaroto, no 1956. gada augusta ir Izmeklēšanas daļas izmeklētājs, bet no 1959. gada maija kļūst par vecāko operatīvo pilnvaroto. 1960. gada decembrī Ņevickis kļūst par Rīgas pilsētas Proletāriešu rajona Milicijas daļas Izmeklēšanas nodaļas priekšnieku, 1962. gada oktobrī kļūst par Rīgas pilsētas Kirova rajona Milicijas daļas priekšnieka vietnieku, bet 1963. gada martā – par Rīgas pilsētas Proletāriešu rajona tautas tiesnesi, 1965. gada jūnijā sāk pildīt tautas tiesas priekšsēdētāja amatu. 1967. gada martā sāk darbu LPSR VDK izmeklēšana daļā kā vecākais izmeklētājs, 1969. gada martā kļūst par LPSR VDK partijas pirmorganizācijas sekretāru, bet 1972. gada decembrī sāk pildīt LPSR VDK izmeklēšanas daļas priekšnieka amatu (LVA, PA-101. f., 66. apr., 318. l.). *Red. piez.* ar Arturu Žvinkli.

[64] "Latvijas PSR Augstākās Padome lēmums Par Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas Augstākās Tiesas ievēlēšanu", *Padomju Jaunatne*, Nr. 58, 1980, 22. marts, 2. lpp. *Red. piez.*

[65] Andrievs Ezergailis norādījis, ka Pēteris Pauksēns kā prokurors piedalījies apsūdzību veidošanā Liepājas 21. policijas bataljona paraugprāvās 1973., 1974. gadā, ievācot "vislielāko naves plauju", bez pierādījumiem un pamata panākot nāvessodu septiņiem no divdesmit četriem apsūdzētajiem, kas saskaņā ar 1999. gadā prokurores Astras Leičenko konstatēto nekādus noziegumus nebija veikuši, kādēļ "spriedums ir atceļams, jo tiesas izmeklēšanas gaitā nav pietiekami pilnīgi noskaidrots to noziegums, par kura izdarīšanu notiesāts [...], apstākļi un novērtēti pierādījumi, ka šos noziegumus izdarījis tieši viņš." Arī Pauksēna organizētajā 21. bataljona prāvā tiesnesis bija vēlākais Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes profesors Uldis Krastiņš, LPSR VDK izmeklētāji Arnolds Rēvalds, Vladimirs Izvestnijs, arī Lukaševičs, kapteinis Naglis, kapteinis Bērziņš, advokāti Andersone, Stimbrovičs, Kārklis, Vasiļevska, Plūme, Dumbrovskis, Zauzna. Ezergailis, Andrievs, "Safabricētās prāvas. Karavīri bija nevainīgi", *Laiks*, Nr. 16, 1999, 17. aprīlis, 10. lpp.

[66] Bijusi arī Rīgas pilsētas Proletāriešu rajona tautas tiesnese (Vindecs, R. "Ceļa somā atziņa", *Ciņa*, Nr. 283, 1965, 1. decembris, 1. lpp.), kā arī šīs tiesas priekšsēdētāja vietas izpildītāja ("Republikas Augstākās tiesas plēnums", *Ciņa*, Nr. 153, 1974, 3. jūlijs, 2. lpp.). Vēl studiju laikā bijusi arī Rīgas pilsētas Kirova rajona tautas tiesnese, kad arī aizstāvējusi diplomdarbu *Cietušais padomju kriminālprocesā* (Peka, J. Aizstāvēti sekmīgi, *Padomju Students*, Nr. 17, 1965, 28. maijs, 1. lpp. – rakstā saukta "Marija Snižko"). Maija Snižko, spriežot pēc publikācijām presē, turpinājusi Aleksandra Laventa aizstāvja pienākumus arī vēlāk, jo bijusi zvērināta advokāte arī *Bankas Baltija* krimināllietā (Bērziņa, Agita. "Atkāpjas Laventa tiesnesi", *Latvija Amerikā*, Nr. 43, 1997, 25. oktobris, 6. lpp., "Laventam nav miljona drošības nauda", *Latvija Amerikā*, Nr. 14, 1997, 5. aprīlis, 7. lpp.). *Red. piez.*

[67] Studējusi ar labāk sekmēm Pēteris Stučka Latvijas Valsts universitātes Ekonomikas un juridiskās fakultātes tiesību zinātņu specialitātē neklātienē, bijusi Maskavas rajona lautas tiesas sežu sekretāre ("Arī neklātienē un vakarnieki", *Padomju Students*, Nr. 20, 1961, 20. jūnijs, 1. lpp.). *Red. piez.*

Saistītās ziņas:

Čekisti kaimiņos. Igaunijas PSR un Lietuvas PSR iekšlietu un valsts drošības resoru vadītāji 20.12.2017
Gints Zelmenis: 20. gadsimta astoņdesmito gadu «nepolitiskie» noziegumi okupētajā Latvijā un Valsts drošības komiteja 28.11.2017
Ineta Lipša: Valsts drošības komiteja valsts akciju sabiedrības «Intūrists» operatīvajā vadībā (1957-1992) 27.11.2017
Publicēta informācija par Ivara Godmaņa sadarbības fakta ar VDK pazudušās tiesas lietas meklēšanu 27.11.2017
Publicēts zinātnieku aicinājums Valsts Prezidentam 21.11.2017
Linards Muciņš: Nošaušana sevišķi kārtībā - PSRS noziegums pret ius cogens normām. Liepājas «Zilā brīnuma» piemērs. 21.11.2017
Tiesiskais skatpunkts: Latvijas Republikas informācijas atklātības kodols un VDK dokumenti. 20.11.2017
Kā bija jāvervē čekas aģentus? PSRS Valsts drošības komitejas instrukcija. 16.11.2017
Aicina pieteikties padomju totalitārā okupācijas režīma izpētes stipendijai - 2. kārtā 26.10.2017
Jānis Taurēns: Kā publiski analizēja LPSR Valsts drošības komitejas aģentu un informatoru identitāti, sadarbību? 25.10.2017
Ieskats LPSR valsts drošības ministra Alfonas Novika Latvijas Komunistiskās partijas CK nomenklatūras kadru personas lietā 17.10.2017
Studējošos aicina pieteikties padomju totalitārā okupācijas režīma izpētes stipendijai 03.10.2017
Ieskats LPSR VDK priekšsēdētāja Jāņa Vēvera Latvijas Komunistiskās partijas CK nomenklatūras kadru personas lietā 13.09.2017
Ieskats LPSR iekšlietu un valsts drošības ministra Nikolaja Kovaļčuka Latvijas Komunistiskās partijas CK nomenklatūras kadru lietā 20.08.2017
Ieskats LPSR iekšlietu ministra Mihaila Drozda Latvijas Komunistiskās partijas CK nomenklatūras kadru lietā 15.08.2017
Ieskats čekista, LPSR iekšlietu ministra Jāņa Broliša Latvijas Komunistiskās partijas CK nomenklatūras kadru lietā 22.07.2017
Lielā terora čekista, LPSR iekšlietu ministra Alberta Sieka Latvijas Komunistiskās partijas CK nomenklatūras kadru lietas apskats 28.04.2017
Čekista, LPSR iekšlietu ministra Jura Augusta Eglīša Latvijas Komunistiskās partijas CK nomenklatūras kadru lietas apskats 19.04.2017
Ieskats čekista, LPSR iekšlietu ministra Ivana Zujāna Latvijas Komunistiskās partijas CK nomenklatūras kadru lietā 11.04.2017
Ieskats LPSR VDK priekšsēdētāja Longina Avdujkeviča Latvijas Komunistiskās partijas CK nomenklatūras kadru personas lietā 30.03.2017
Ieskats LPSR iekšlietu ministra un VDK darbinieka Bruno Šteinbriķa LKP CK personas kadru lietā 22.03.2017
Čekista, LPSR iekšlietu ministra Vladimira Sējas LKP CK nomenklatūras lietas apskats 16.03.2017
Ieskats LPSR VDK priekšsēdētāja vietnieka Jāņa Trubiņa LKP CK nomenklatūras kadru lietā 04.03.2017
VDK izpētes konference «1984» notiks Rēzeknē 24., 25. martā 02.03.2017
Ieskats LPSR Valsts drošības komitejas priekšsēdētāja Borisa Pugo LKP CK personas lietā 28.02.2017
LPSR VDK priekšsēdētāja Edmunda Johansona biogrāfiskās ziņas 12.02.2017
Mārcis Raudis: ieslodzīto dienasgrāmatas kā čekistu izpētes avots - Alfonas Novika piemērs 11.02.2017
Ilmārs Poikāns: Tsi par LPSR VDK dokumentu digitalizāciju 07.02.2017
Arturs Žvinklis: čekisti Latvijas Komunistiskās partijas Centrālkomitejas nomenklatūras lietās 02.12.2016
Jānis Ķeruss: čekas vērsšanās pret pretpadomju propagandu un aģitāciju. 1957. gada analīze 27.11.2016
Mikrovēsture. Dzintars Eglīšs: filtrācijas dokumenti un atmiņas Dūmeles ciema Gustava Eltmaņa (1911-1994) dzīvesstāsta fragmentā 20.11.2016
Mārtiņš Dāvatš: skrejlapu izplatītāju politiskā kriminālvajāšana LPSR par pretpadomju propagandu 04.11.2016
Uldis Krēslis: VDK un okupācijas laika represīvā psihiatrija 30.10.2016
Solveiga Krūmiņa-Koņkova: Kontrole pār baznīcu LPSR un PSRS valsts drošības institūcijas 23.10.2016
Juris Stukāns: tiesu lietas sadarbības fakta ar LPSR VDK konstatēšanai 21.10.2016
Inguna Daukste-Silasproģe (SAPC): Latvijas Miera aizstāvēšanas komiteja (1951 – 1990) 06.10.2016
Elektroniski publicēts VDK zinātniskās izpētes komisijas rakstu 2. sējums 15.05.2016
Liepīņš analizē Latvijas Valsts arhīva fondu «PSRS Iekšlietu Tautas komisariāta pārbaudes un filtrācijas punktus un nometnēs ieslodzīto Latvijas iedzīvotāju personas lietas» 14.03.2016
Propaganda un piesegstruktūras: «Intūrists», Kultkoms, VDK un trimdas tūristu apstrāde okupētajā Latvijā - Starostīnas pētījums 11.03.2016

Tweet

Patīk 2

Ieteikt

G+

